

4. Кісіль М.В. Гуманізація вищої освіти як сучасна тенденція / М.В. Кісіль // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій: матеріали конференції. – Суми, 2008. – С. 49-51.
5. Національна доктрина розвитку освіти // Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю. – 2-ге вид., допов. – К.: Знання України, 2008. – С. 801-816.
6. Сидоренко О. Проблеми гуманізації та гуманітаризації в освітній реформі / О. Сидоренко // Вища освіта Україна. – 2001. – № 2. – С. 63-67.

Бабишена М.І.

ВЛИЯНИЕ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН НА ПРОФЕССИОНАЛЬНУЮ ПОДГОТОВКУ
БУДУЩИХ СУДОВЫХ МЕХАНИКОВ

В статье рассматривается вопрос о значении гуманитарных дисциплин в профессиональной подготовке будущих судовых механиков. Подается анализ педагогических основ подготовки будущих специалистов морской отрасли к профессиональному росту в процессе изучения гуманитарных дисциплин.

Ключевые слова: гуманитарные дисциплины, профессиональная подготовка, гуманитаризация образования, коммуникабельность.

Babyshena M.I.

IMPACT OF HUMANITARIAN DISCIPLINES PROFESSIONAL TO FUTURE MARINE ENGINEERS

The article discusses the importance of the humanities in the training of future marine engineers. Served analysis of pedagogical conditions for the preparation of future professionals of the maritime industry to professional growth in the study of the humanities.

Key words: humanities, professional training, the humanization of education, kommunikabelnost.

УДК 378.134:377

Борисова С.В.*

**ВИВЧЕННЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА
ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ
ДО ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
В СИСТЕМІ ДОДАТКОВОЇ ОСВІТИ І ГУРТКОВОЇ РОБОТИ**

У статті актуалізовано проблему підготовки вчителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді. Залучення майбутнього учителя технологій до декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує його художньо-естетичний розвиток. Вивчення морфології декоративно-ужиткового мистецтва дозволяє з нових позицій подивитися на звичні речі, що оточують людину, зрозуміти їх красу і значення етнокультурного середовища для майбутніх інновацій в освіті.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, учитель технологій, гурткова робота.

Декоративно-ужиткове мистецтво має значний потенціал для формування життєвих компетенцій у молоді. 1995 року Рада Європи почала основний проект, присвячений культурі, творчості та молоді. Основну увагу в цьому проекті було приділено саме позакласній роботі та системі додаткової освіти. 2007 року Європейська комісія запропонувала європейським державам звернутися до проблеми художньо-технічної творчості. Рада Європейського Союзу визнала цінність художньої освіти у розвитку творчості. Крім того, ЄС стратегічним напрямком у рамках Європейського співробітництва в галузі освіти і навчання протягом наступного десятиліття чітко підкреслила важливість для особистості культурної обізнаності та творчості. 2009 рік був

* © Борисова С.В.*

Європейським роком творчості та інновацій. Подальшого розвитку набули програми, що спрямовані на розвиток творчості на основі міжкультурної обізнаності і творчості. З огляду на прагнення України увійти до ЄС цілком слушним є звернення до розгляду проблеми підготовки вчителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді в системі додаткової освіти і гурткової роботи. Це і стало метою публікації.

У навчально-виховному процесі гурткової роботи виховання і навчання поєднані та створюють умови для розвитку творчої особистості. Це зокрема:

- співпраця дитини і дорослого;
- організація занять в індивідуальному темпі й обсязі;
- можливість реалізувати для кожної дитини індивідуальну освітню траєкторію;
- вільне спілкування в різновіковому колективі;
- організація комунікації по горизонталі і вертикалі.

Особливість організації гурткової роботи полягає у визнанні пріоритету такої цінності, як свобода особистості, вибору і волевиявлення. Відносини, що виникають в цій сфері будуються на основі здібностей і особистих якостей, а не на формальному статусі. Учні які можуть не демонструвати успіхів у навчанні, можуть на заняттях гуртка досягати значних успіхів. В гуртку лідерами стають неформальним демократичним шляхом. Також можливість реалізувати власні інтереси та прагнення сприяють посиленню мотивації учнів до занять різними видами декоративно-ужиткового мистецтва.

Ефективним засобом формування естетичної культури особистості, на нашу думку, є декоративно-ужиткове мистецтво, оскільки воно оточує людину в повсякденному житті та в свята, відображає певні етапи розвитку народної творчості.

Аналіз мистецтвознавчої літератури засвідчив, що немає єдиного підходу до вживання термінів *декоративне, декоративно-прикладне, декоративно-ужиткове мистецтво*. Зокрема, Ю. Борев окремо говорить про прикладне мистецтво, що втілюється в предметах побуту, і декоративне, як естетичне освоєння усього середовища. В. Ванслов підкреслює, що різниця між «прикладним» і «декоративним» зумовлена типом художньої діяльності: прикладне мистецтво тяжіє до праці, декоративне – до гри. Домінантами кожного з основних видів художньої творчості є: речова ужитковість для прикладного (тому, власне, воно і називається «мистецтвом ужитковим»), краса для декоративного (його називають «мистецтвом прикрашення»),

Ми дотримуємося думки низки дослідників (Р. Захарченко, В. Мусієнко, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський) щодо доцільності використання терміна *декоративно-ужиткове мистецтво*, що відбиває сутність цього мистецтва як одного з видів художньої діяльності, твори якого поєднують утилітарно-ужиткові та художньо-декоративні якості. Таким чином, декоративно-ужиткове мистецтво – це галузь мистецтва, яке художньо-естетично оформлює предметне середовище, створене людиною, і відображає її предметно-декоративний світ.

Сьогодні багатьма дослідниками, зокрема О. Биковською, В. Борисовим, Т. Сущенко, визнається значення гурткової роботи для розвитку особистості і створення умов для осягнення культурної спадщини. Важливою для нашого дослідження є позиція В. Біблера, який вважав, що осягаючи культурну спадщину, створену попередніми поколіннями (наука, мистецтво, норми і правила соціального життя), людина проектує його на своє життя, а далі на основі засвоєного створює власні творіння, являючи суспільству новий зразок розумового або духовно-матеріального характеру (вироби декоративно-ужиткового мистецтва, науковий висновок тощо). Унаслідок цього дитина в процесі занять декоративно-ужитковим мистецтвом у гуртках художньо-технічного напрямку стає не просто носієм сучасної культури, а творчо виявляє себе в ній.

Ми не можемо погодитися з тими дослідниками, які вважають, що художня освіта і зайняття декоративно-ужитковим мистецтвом повинні відбуватися за межами загальноосвітніх закладів, а саме в закладах системи додаткової освіти. Такий підхід є свідченням намагання розв'язати суперечність між загальноосвітніми завданнями загальноосвітнього закладу і правом вільного вибору дитиною шляху творчої самореалізації.

Професіоналізм і компетентність – сучасні критерії підготовки майбутніх учителів технологій до гурткової роботи з художньо-естетичного напрямку. Розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів технологій до гурткової роботи спрямовано на задоволення соціальних запитів суспільства на забезпечення умов для розвитку дітьми власних здібностей і нахилів до художньої та творчої діяльності в сучасному полікультурному світі.

Сьогодні суспільство прагне до реалізації людського потенціалу в економіці. Залишаються актуальними цілі освітньої галузі «Технології»: засвоєння технологічних знань та культури на основі пізнання різноманітних видів технологічної діяльності. Крім того перехід до профільного навчання передбачає створення умов для професійного самовизначення дитини та її самопізнання в художньо-технічній діяльності.

Ми визначили низку суперечностей між:

- вимогами, що висуваються до особистості і діяльності вчителя технологій, та фактичним рівнем готовності випускників до гурткової роботи;
- типовою системою підготовки вчителя технологій та індивідуально-творчим характером діяльності керівника гуртка з художньо-технічної творчості;
- необхідністю цілеспрямованого формування професійної самосвідомості майбутніх учителів технологій та недостатньою розробленістю педагогічних технологій, що забезпечують цей процес;
- розширенням обсягу змісту та концентрацією в межах навчального предмета.

Можна констатувати, що розробка педагогічних моделей підготовки майбутніх учителів технологій з урахуванням розвитку готовності до гурткової роботи з художньо-технічної творчості повинна враховувати етнокультурне середовище.

Залучення майбутнього учителя технологій до декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує його національне виховання та художньо-естетичний розвиток. Вивчення морфології декоративно-ужиткового мистецтва дозволяє з нових позицій подивитися на звичні речі, що оточують людину, зрозуміти їх красу і значення етнокультурного середовища для майбутніх інновацій в освіті. Специфіка традиційного декоративно-ужиткового мистецтва як культурного досвіду народу ґрунтується не тільки на наступності поколінь, що передають своє сприйняття світу, але і втілена в художніх образах народного мистецтва.

Сьогодні наслідком виникнення багатьох субкультур, орієнтації в соціумі на західну культуру, розповсюдження непрофесійної контрафактної продукції, що не відповідає характерним показникам декоративно-ужиткового мистецтва – традиційній технології, композиційним рішенням, а також сприйняття багатьма людьми традиційного прикладного мистецтва як примітивного напрямку без перспективного майбутнього, заснованого тільки на архаїці, є втрата етнічності і специфічних якостей окремих культур у світовому співтоваристві.

Декоративно-ужиткове мистецтво – це втілення духу в матеріальні речі, що є по суті «етнокультурним середовищем», в якому існує людство, яке поєднує людину із природою. Етнокультурне середовище створюється людиною, щоб жити, і залишається у спадок нащадкам.

Під поняттям «етнокультурне середовище» ми розуміємо весь комплекс зовнішніх факторів, що впливають на розвиток. Складовими етнокультурного середовища є такі

елементи: декоративно-ужиткове мистецтво, регіональні традиції, народна і сучасна архітектура, етнічна музика і народна хореографія, історія і природознавство.

Під час засвоєння основних технік декоративно-ужиткового мистецтва, яке на нашу думку, є одним із головних компонентів етнокультурного середовища, відбувається культурна і діяльнісна взаємодія як окремих представників соціуму, так і етнічних груп.

«Сохранение культурной среды – задача не менее существенная, чем сохранение окружающей природы. Именно культурная среда столь же необходима для его духовной, нравственной жизни, «для его духовной оседлости», для его привязанности к родным местам, для его нравственной дисциплины и социальности», – писав Д. Лихачев [1, с. 203].

Про необхідність більш глибокого вивчення в загальноосвітній і вищій школі декоративно-ужиткового мистецтва писали В. Борисов, Д. Тхоржевський, Г. Філіпчук та ін. Цікавими в цьому плані є твердження Б. Кобзаря, який справедливо наголошував, що «...коли духовні цінності рідного народу забувають, штучно звужують, національна система виховання розпадається. У суспільстві з'являються духовні безбатченки» [2, с. 53].

На жаль, сьогодні спостерігається руйнація етнокультурного простору. Поступово зникають народні ремесла, занепадає культура праці, втрачається інтерес молоді до видів декоративно-ужиткового мистецтва. Загальноосвітня школа сьогодні не готова до використання багатого культурного історичного досвіду української нації. Також школа не готова до реалізації завдань полікультурної освіти і виховання. Це призводить до втрати інтересу до народної педагогіки, втрачаються технології декоративно-ужиткового мистецтва. Втрата інтересу до декоративно-ужиткового мистецтва викликає зниження потреби включення до етнокультурного середовища. Але уроки трудового навчання в початковій і середній ланці та технологій в старшій школі, а особливо заняття в гуртках декоративно-ужиткового мистецтва мають унікальні можливості вивчення як традиційних видів декоративно-ужиткового мистецтва, так і нових, що виникають у зв'язку з появою нових конструкційних матеріалів і змінами у технологіях та поширенням ідей і принципів етнодизайну.

Саме на заняттях гуртка необхідно з учнями вивчати різні художні ремесла, що характерні для певного регіону (вишивка, ткацтво, плетіння герданів тощо). Такі заняття розширюють межі уявлень про минуле, виховують дбайливе ставлення до культурної спадщини, створюють відчуття неповторності й особливості краю, співпричетності до долі рідного краю. Відбутися справжньому громадянину неможливо без усвідомлення себе частиною, продовжувачем роду і зберігачем етнокультурного середовища регіону. Таким чином, відродження і підтримка етнокультурного простору можливі за умови співпраці системи загальної освіти і системи позашкільної освіти. В. Борисов, Г. Філіпчук у своїх працях наголошують, що створення етнокультурного простору школи нового покоління – важливе завдання сучасної педагогіки, що зумовлено кардинальними змінами, які відбуваються у всіх сферах життя. Ці зміни як переконливо доводить Є. Зеленов, формують як зовнішній фізичний простір сучасної людини, так і її внутрішній духовний світ.

Декоративно-ужиткове мистецтво має потужний потенціал у моделюванні ефективного етнокультурного простору, бо має дві особливості – всеосяжність і єдність. Всеосяжність – це насиченість тих, що виходить з рук і розуму людини, художнім початком, естетичністю. Єдність – це передусім єдність стилю. Народне декоративно-ужиткове мистецтво – одна з форм відродження національної самосвідомості, збереження традицій. Свого часу Д. Тхоржевський, розглядаючи проблему національної свідомості і самосвідомості особистості звертав увагу на питання вивчення різних видів декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях трудового навчання. Але,

на жаль, в сучасній школі ідеї впровадження на уроках трудового навчання різних видів декоративно-ужиткового мистецтва не знаходять належної підтримки. Зважуючи на це зазначимо, що трудове навчання втратило своє значення як єдиного або основного джерела знань у сфері культури і декоративно-ужиткового мистецтва. Сьогодні завдання як вчителя технологій, так і керівника гуртка значно ускладнюються: вони передусім зобов'язані навчити випускника орієнтуватися з метою його наступної адаптації в світі матеріальної та духовної культури. А вона сьогодні характеризується досить складною проблематикою, де традиційні цінності існують поруч із народженням нових ідеалів і зразків, а минуле переплітається з сьогоденням. Для того щоб орієнтуватися, а тим більше розвинути навички ручної праці й індивідуальної оцінки явищ і процесів сучасної культури, необхідно, з одного боку, володіти досить широкими знаннями з морфології декоративно-ужиткового мистецтва, а з іншого – мати хоча б елементарні теоретичні знання у сфері закономірностей і логіки розвитку культури та мистецтва.

Порушена проблема багатоаспектна та потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Лихачев Д.С. Письма о добром и прекрасном. Изд.3-е / Д.С.Лихачев.- М.: Дет. лит.- 260 с.
2. Кобзар Б.С. Аксиологічний аспект виховання // Цінності освіти і виховання: [наук.-метод. зб.] / Б.С. Кобзар; ред. О.В. Сухомлинська. – К.: Вид-во АПН України, 1997. – С. 53-55.
3. Зеленов Є. Педагогічні основи планетарного виховання студентської молоді / Є. Зеленов // Вища школа. - 2008. - № 12. - С. 62-78.

Борисова С. В.

ИЗУЧЕНИЕ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА КАК ЭЛЕМЕНТ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ К ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ УЧЕНИЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В СИСТЕМЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И КРУЖКОВОЙ РАБОТЫ

Статья посвящена проблеме подготовки учителей технологий к художественно-эстетическому воспитанию учащейся молодежи. Приобщение будущего учителя технологий к декоративно-прикладному искусству обеспечивает его художественно-эстетическое развитие. Изучение морфологии декоративно-прикладного искусства позволяет по-новому увидеть обычные вещи, что окружают человека, понять их красоту и значение этнокультурной среды для будущих инноваций в образовании.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, учитель технологий, кружковая работа.

Borisova S.V.

STUDY OF ARTS AND CRAFTS AS AN ELEMENT TECHNOLOGY TRAINING FOR ARTISTIC AND AESTHETIC EDUCATION OF SCHOOL UOUTH IN THE SYSTEM OF ADDITIONAL EDUCATION AND GROUP WORK

The article deals with the training of teachers of technology to art and aesthetic education of students. An introduction to the technology of the future teachers of arts and crafts provides his artistic and aesthetic development. Morphological study of arts and crafts can see anew the ordinary things that surround a person, to understand their beauty and importance of ethnic and cultural environment for the future of innovation in education.

Key words: arts and crafts, teacher technology, group work.